

UDK: 330.18(091) (497.13)
 Pregledni članak
 Primljeno: 18. 3. 1991.

DUŠAN BOBERA,
 Ekonomski fakultet Osijek

EKONOMSKA SHVAĆANJA DR. FRANA MILOBARA*

U radu su izložena ekonomska shvaćanja dr. Frana Milobara, uz Blaža Lorkovića, jednog od najistaknutijih hrvatskih ekonomista pripadnika historijske škole političke ekonomije prije Prvog svjetskog rata. S obzirom da je ovaj pravac ekonomske misli ostavio najdublji trag u tadašnjoj ekonomskoj misli u radu su ukratko spomenuti najznačajniji autori ove škole u Hrvatskoj prije Prvog svjetskog rata.

Starija historijska škola političke ekonomije predstavlja najznačajniji i najutjecajniji pravac ekonomske misli u Hrvatskoj prije I. svjetskog rata. Nastanak prvih ideja ove škole uzrokovale su privredne i povijesne prilike. Industrijski razvoj u Hrvatskoj je uvjetovao konkurenciju sa, u prvom redu, austrijskom privredom čije su cijene bile niže, a kvaliteta robe viša. S obzirom da su upravo teorijske koncepcije historijske škole predstavljale podlogu za zaštitu domaće industrije i formiranje koncepta nacionalnog privrednog razvoja, logično je što su ideje ove škole prihvatili gotovo svi ekonomisti u tadašnjoj Hrvatskoj.

Najznačajniji hrvatski ekonomist koji je zastupao ideje historijske škole bio je dr. Blaž Lorković, profesor narodne ekonomije i financijske znanosti na Pravnom fakultetu u Zagrebu, te rektor Zagrebačkog sveučilišta, čiji je utjecaj na suvremenike i privrednike bio izuzetno jak. Vrlo je značajan Lorkovićev napor koji je učinio kako bi ekonomsku znanost približio najširim slojevima stanovništva. U tu svrhu napisao je knjigu "Žena u kući i u društvu", Zagreb 1883, gdje se prvi puta kod nas piše o položaju žene u društvu. S istim ciljem, tj. u svrhu popularizacije ekonomske znanosti, preveo je i preradio knjigu francuskog autora J. J. Rapeta "Priručnik morala i političke ekonomije" i objavio je pod naslovom "Razgovori o narodnom gospodarstvu". Od teoretskih Lorkovićevih radova trebalo bi izdvojiti "Počela političke ekonomije", Zagreb, 1889, "Sadanje stanje gospodarske nauke" i "Iz gospodarskog svijeta".

Pored Lorkovića kao najznačajnijeg predstavnika, koncepcije historijske škole prihvaćaju i Fran Vrbanić, profesor trgovačkog i mjeničnog prava na Sveučilištu u Zagrebu i njegov brat Juraj Vrbanić koji je na vrlo sažet način objašnjavao pojedine probleme iz oblasti političke ekonomije. Njegovi najznačajniji radovi su "Mjenbeno pravo", Zagreb 1893, "Što je novac", Zagreb 1892, "Kratka uputa u narodno gospodarstvo", Zagreb, 1902 i drugi.

Iz radova ovih autora vidljivo je da su na njihove stavove najjači utjecaj imali njemački ekonomisti, što podrazumijeva da su se sve slabosti koncepcija njemačkih pripadnika historijske škole pojavile i kod predstavnika ovog pravca ekonomske misli u Hrvatskoj.

Usprkos činjenici da je najznačajniji predstavnik ovog pravca Blaž Lorković, našu ćemo pažnju usmje-

*Rad predstavlja dio istraživačkih rezultata projekta "Sudjelovanje zaposlenih u upravljanju poduzećem" kojeg financira Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske u razdoblju 1991-1992. godine.

riti na jednog drugog autora čiji su stavovi manje poznati u javnosti, ali čiji je rad bio vrlo značajan, na dr. Frana Milobara.¹

Za narodno gospodarstvo Milobar kaže da je to "gospodarska djelatnost određene količine pojedinih ljudi stopljenih u jedan politički narod, koji kao takav posjeduje svoj vlastiti teritorij, živi neovisno, te se pokorava jedino svojoj suverenoj vlasti (državi)."² S tim u vezi Milobar ističe da nema države koja bi bila neovisna od vanjskog svijeta, tj. njezinog okruženja, te stoga svako narodno gospodarstvo treba promatrati samo kao jednu kariku u lancu svjetskog gospodarstva. U analizi historijskog razvitka narodnog gospodarstva on odbacuje stav po kojemu su svi narodi najprije bili lovački, pa zatim ribarski i sl. Umjesto toga on prihvaća Rošerove stavove po kojima se čitav privredni razvoj promatra s aspekta tri faktora proizvodnje. Shodno tome u jednom periodu razvitka narodnog gospodarstva dominantan faktor bila je priroda, u drugom rad, a u trećem kapital.

U potrebama on vidi uzrok privredne aktivnosti i definira ih "kao ono stanje, kada čovjek nema za postignuće stanovite životne (gospodarske) svrhe stanovitih nuždnih sredstava."³ One ovise o ekonomskom i klimatskom položaju zemlje u kojoj čovjek živi, kao i razini obrazovnog, kulturnog, socijalnog i ekonomskog razvoja društva. Potrebe on dijeli u dvije glavne grupe i to nužne, tj. one koje su čovjeku nametnute od same prirode, i slobodne. Sredstva za zadovoljenje tih potreba su dobra koja on razvrstava na unutrašnja, koja čovjek dobija rađanjem ili se stvaraju odgojem, i vanjska koja se dobijaju iz vanjskog svijeta i kojih ima u neograničenim količinama, i koja svima pripadaju. Razvitkom društva krug ovih dobara se sve više sužava. U tijesnoj vezi s potrebama Milobar promatra i

kategoriju vrijednosti koju on shvaća kao sposobnost određene robe da zadovolji neku potrebu, pri čemu ističe da vrijednost nije neko prirodno svojstvo robe već da ona pokazuje odnos te stvari prema svrsi kojoj je namijenjena. Kako određena roba može služiti različitim namjenama, može se govoriti i o više vrsta vrijednosti. Ukoliko je određeno dobro namijenjeno neproizvodnoj potrošnji onda njegovu vrijednost procjenjujemo s aspekta njegove upotrebe i tada govorimo o upotrebnoj vrijednosti. Ukoliko određenu robu planiramo proizvodno upotrijebiti tada njezinu vrijednost utvrđujemo s aspekta razmjene, te se u tom slučaju radi o prometnoj vrijednosti. U nužne uvjete koji trebaju biti ispunjeni da bi određena roba imala vrijednost Milobar ubraja potrebu za tom robom, njezinu sposobnost da tu potrebu zadovolji, sposobnost da ona može biti u vlasništvu neke osobe, te da se može prenositi. Ukupno uzevši Milobarove stavove o vrijednosti, možemo zaključiti da i on, kao uostalom i većina autora ovog pravca ekonomske misli, zastupa teoriju troškova proizvodnje.

Kao i teorija vrijednosti, tako je i Milobarova teorija proizvodnje u potpunosti u skladu s koncepcijama historijske škole. Neophodne uvjete za razvoj narodne proizvodnje on razvrstava na moralne i materijalne. Pod moralnim uvjetima on podrazumijeva slobodu pojedinca i slobodu vlasništva, a za čije je ostvarivanje zadužena država. S obzirom da je narodno gospodarstvo najjače sredstvo države za ispunjenje njezinih zadataka, logično je očekivati, smatra Milobar, da se ona ne može ponašati po načelima "laissez faire", već mora aktivno sudjelovati u privrednom životu. Zadatak je države, na osnovi znanstvenih istraživanja i utvrđenih ekonomskih zakona i pravila ekonomskog ponašanja, da ta pravila upotrijebi na onom mjestu i u ono vrijeme, te na onaj način koji najbolje odgovara narodnom gospodarstvu. Osim toga, država mora svim individuama omogućiti jednake uvjete privređivanja koje oni ne bi mogli sami osigurati.

Osim navedenih moralnih uvjeta proizvodnje Milobar obrazlaže i materijalne faktore u koje ubraja: narav /priroda/, rad i kapital. Utjecaj prirode kao materijalnog proizvodnog faktora on promatra na dva načina: kao prirodne darove i prirodne sile. Ovim prirodnim utjecajima čovjek daje vrijednost ocjenjujući ih s aspekta svojih potreba, te na taj način prirodni darovi i prirodne sile vrijednost dobijaju ili u prometu ili u upotrebi.

Pod radom kao proizvodnim činiocem Milobar ne podrazumijeva "svaku ikoliko napornu djelatnost, već je rad ona djelatnost kojom čovjek ide za kakovom gospodarskom svrhom, a skupčana je s velikim

1. "Dr. Fran Milobar, profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu (1869-1945) bio je naučni radnik i publicist. Bavio se političkom ekonomijom, naukom o finansijama, a isto tako i istorijom. Školovao se u Gracu, gdje je studirao medicinu, koju nastavlja u Cirihu, a zatim studira filozofiju i pravo u Cirihu. Kao redovni profesor narodne ekonomije na Pravnom fakultetu u Zagrebu napisao je mnoge radove. Njegovo najveće delo "Izabrana poglavlja iz narodnog gospodarstva" visoko je ocenio dr. Mijo Mirković/Agrarna politika, Beograd, 1940, str. 7./ Od ostalih Milobarovih ekonomskih radova važniji su: Financijalna znanost, Zagreb, 1919, "Ruzveltov veliki eksperiment", / Mjesečnik, 1934, str. 49./, "Financijalna znanost", skripta, 1936, a od istorijskih "Ban Kulin i njegovo doba", "Balkanske kneževine od 12-15 veka" i drugo."

L. Pejić: "Razvoj ekonomske misli u Jugoslaviji do drugog svjetskog rata", doktorska disertacija, treći dio, Ekonomski fakultet, Beograd 1976, str. 597.

2. F. Milobar: "Izabrana poglavlja iz narodnog gospodarstva", I. svezak opći dio, Matica Hrvatska, Zagreb 1902. str. 38.

3. Isto, str. 97.

žrtvama... Cijeli narod mora da radi, jer bez rada nema proizvodnje. Svaki je rad, bio kako čedan, produktivan, čim kakovoj potrebi služi.⁴ Po njegovom mišljenju "rad je roba, ali roba svoje vrste, bitno različna od svake druge vrste robe, jer je tako vezana na osobu, da se ne može od nje odvojiti. Ali kao roba podvrgnut je rad zakonu o cijeni robe, kao što i svaka druga roba: njegova cijena zavisi o tržištu, o ponudi i potražnji rada. U tome pak, stoji sva nevolja radništva, što je osoba podvrgnuta cijeni robe koju u sebi nosi."⁵ Najamninu Milobar promatra kao kamatu na kapital koji radnik daje poduzetniku na upotrebu, a to je radna snaga. On razlikuje dvije vrste zarade i to normalnu i tekuću ili dnevnu. Pod normalnom zaradom on shvaća onu najamninu koja bi se formirala u uvjetima ravnoteže ponude i potražnje za radom. Nasuprot tome, dnevna zarada uvijek ovisi o potražnji jer ponuda uvijek nadmašuje potražnju, tako da radnikova plaća ovisi o poduzetniku. U ovom Milobar identificira najznačajniji razlog zbog kojega se plaće ne mogu dići na visoku razinu. Donju granicu najamnine on vidi u najnižim troškovima nužnim za reprodukciju radne snage. On nadalje smatra da slaba mobilnost ovog proizvodnog faktora uzrokuje nepostojanje burze radne snage, a što onemogućava podizanje najamnina.

Između različitih shvaćanja kapitala kao proizvodnog faktora, od kojih jedna kapitalu daju preširoko, a druga preusko značenje, Milobar se odlučuje za ono po kojem u kapital ubrajamo sve proizvode ljudskog rada čijim se trošenjem dobijaju nova dobra. U zavisnosti od svrhe u koju se kapital koristi, on može biti upotrebn, u koji spadaju sva dobra za direktno zadovoljenje potreba, te privredni, u koji Milobar ubraja sve robe uložene ili u proizvodnju ili u promet. Milobar odbacuje stav o štednji kao načinu sticanja kapitala. Njegovo je mišljenje da se marljivim radom i štednjom može obrazovati sićušan kapital, ali da se do krupnog kapitala može doći samo špekulacijom. Drugim riječima, on smatra da se štednjom može doći samo do razine blagostanja, tj. do razine kada su potrebe i imovina u ravnoteži, dok je za razinu bogatstva neophodno baviti se špekulativnim poslovima. Milobar konstatira da je ova spoznaja vrlo žalosna, ali po njegovom mišljenju i istinita. Kao argument za ovu tvrdnju on navodi primjer Jevreja i njihovog bogatstva, a koji se bave isključivo špekulativnim poslovima. Kapitalu kao proizvodnom faktoru pripada kamata kao dohodak. S obzirom da je kapital roba kao i svaka druga to mu se i cijena formira u zavisnosti od odnosa ponude

i potražnje. On prihvaća Bolijeov stav da visina kamatne stope ovisi o upotrebnoj vrijednosti kapitala, te da je uzrok padu kamatne stope padanje profitne stope u onim oblastima u koje se kapital ulaže.

Posebnu pažnju Milobar poklanja poduzetniku u kojemu on vidi sjedinjenje znanja i sredstava nužnih za obavljanje određene privredne aktivnosti. Poduzetnik može biti, ali i nemora, vlasnik sredstava za proizvodnju. Dohodak koji pripada poduzetniku Milobar definira kao razliku između vrijednosti proizvoda i troškova nastalih u procesu proizvodnje i naziva ga profitom. Kako je svaki posao u većoj ili manjoj mjeri špekulacija on ističe da ova vrsta dohotka sadrži u sebi veliki dio nagrade za rizik. Ovaj dohodak je, po njegovom mišljenju, bitno različit od najamnine, rente i kamate. On profit razumije kao najkompliciraniju vrstu dohotka jer nigdje osobna svojstva pojedinca nisu toliko važna kao kod poduzetnika. Pored toga, on je mišljenja da ova kategorija dohotka ima tendenciju pada, a čemu najviše pridonosi konkurencija između poduzetnika, ali i sve veća mogućnost predviđanja konjunkturnih ciklusa, što dovodi do opadanja onog sastavnog dijela profita koji predstavlja nagradu za rizik.

Analizirajući poljoprivredu i razvoj seljačkog staleža Milobar ističe da je on zdrava narodna jezgra i najžilaviji element za očuvanje države. Kao pristalica državne intervencije u privredi općenito, pa tako i u poljoprivredi, on smatra da bi državna intervencija u poljoprivredi trebala osigurati razvoj kapitalističkih odnosa. Kao i većina autora ovog pravca ekonomske misli u Hrvatskoj tog vremena i Milobar je veliki protivnik krupnog poljoprivrednog posjeda, te navodi niz mjera koje bi trebalo poduzeti za spašavanje sitnog i srednjeg seljaka. Svjestan svih nedostataka ovih rješenja on navodi da bi njihov značaj bio samo u tome da spasi ono što se još spasiti može.

U zavisnosti od značaja koji pripadaju utjecaju države u gospodarskom životu zemlje Milobar svrstava ekonomske teoretičare u dva velika tabora i to "liberalni koji brani prava pojedinaca, i autoritativni, koji ide za tim, da se državi proširi pravo utjecaja. Socijalisti su za svemoć države, ili kako oni vele društva, pa se zato mogu smatrati radikalnim krilom autoritativnog tabora."⁶ Milobar je više sklon ovoj drugoj struji jer smatra da se na području privrede može mnogo učiniti državnom intervencijom, naglašavajući pri tome da ovaj utjecaj ipak nije svemoguć. Njegovo je mišljenje da u narodnom gospodarstvu djeluju pri-

4. Isto, str. 124-125.

5. Isto, str. 207.

6. F. Milobar: "Izabrana poglavlja za narodnog gospodarstva", II. svezak posebni (praktički) dio, Matica Hrvatska, Zagreb 1903, str. 61.

rodni i društveni zakoni, pri čemu prvi od njih stvaraju podlogu na osnovi koje ovi drugi vladaju. Na taj način, dosljedno koncepcijama historijske škole, Milobar dolazi do podjele političke ekonomije na njezin teoretski dio, koji se bavi izučavanjem prirodnih zakona, i praktični dio koji proučava društvene zakone. Pošto prirodni zakoni djeluju u uvjetima potpune slobode neophodno je, smatra Milobar, ovu slobodu djelomično ograničiti čime bi ovo djelovanje koristilo svim članovima društva. Unatoč vlastitom shvaćanju da je sloboda proizvodnje dovela do veće ponude na tržištu, a slobodna konkurencija do obaranja cijena, Milobar odbacuje princip "Laisser-faire". On smatra da je slobodnu konkurenciju nužno ograničiti, a pogotovo onu utakmicu koja ugrožava opravdane interese velikog dijela stanovništva, ili interese jednog sloja stanovništva. S tim u vezi on se, između ostalog, zalaže za ograničavanje slobodne konkurencije između krupnog kapitalističkog sektora i sitnih obrtnika, čime bi se sačuvao srednji građanski stalež. Svjestan nemogućnosti oživotvorenja ovog prijedloga u tadašnjoj Hrvatskoj, zbog njezine gospodarske i financijske ovisnosti, Milobar analizira proces centralizacije kapitala i zaključuje: "Pod današnjim pravnim okolnostima kapital je bujica koja sve oko sebe hara, te ruševine snaža na jednu veliku hrpu, odakle se čuje samo glas nezadovoljstva, koji traži reforme, i glas osvete, koji traži revoluciju".⁷

Analizirajući, kao sam kaže, uzroke socijalizma i njegov razvoj, Milobar navodi da početak socijalističke misli u Hrvatskoj treba vezati za dvadesete godine prošlog stoljeća. On u kratkim crtama navodi suštinu socijalističke kritike kapitalističkog načina proizvodnje. Pri tome on smatra da u dijagnozi bolesti, postavljenoj od strane socijalista, ima dosta istine, ali i da je najveća greška njihov zaključak da je lijek za ovu bolest, tj. stanje u koje je kapitalizam doveo najveći broj stanovništva, socijalizam. U prvom redu, Milobar smatra da je greška socijalista u tome što odnos radnika i kapitala stavljaju u prvi plan te što taj odnos privlači gotovo cjelokupnu pažnju teoretičara, kao da bi rješenje ovog pitanja predstavljalo istovremeno rješenje cjelokupnog kompleksa. U argumentaciji svojih stavova Milobar navodi da su svi društveni slojevi u borbi za svoje interese bezobzirni i sebični, te da se ni najmanje ne brinu ako drugi slojevi stanovništva ostanu prikraćeni u raspodjeli. Razmatrajući pojave koje su dovele do nastanka socijalističkog učenja Milobar u prvi plan ističe tri, po njegovom mišljenju, najznačajnije pos-

ljedice liberalnog kapitalizma, a to su: propadanje imanja srednje veličine, eksploatacija radničke klase, te porast krupnog kapitala, a nestajanje sitnog, čiji je on bio veliki simpatizer. Ovakva situacija je rezultirala nastankom dva pravca u ekonomskoj teoriji. Autori prvog smatraju da cjelokupno narodno gospodarstvo treba organizirati na takvim načelima da raspodjela cjelokupnog prihoda bude jednako korisna za sve članove, dok je drugi pravac zastupao tezu da postojeći sistem treba samo modificirati čime bi se popravile postojeće greške u sistemu. Iako veliki protivnik socijalističkog učenja, Milobar liberalnom kapitalizmu zamjera što "Čovicka ponizuje do stvari, a imetak (kapital) postavlja na prijestolje osobe, čovicka... On je prava odmjerno prema količini imetka: što veći imetak to veća prava."⁸ Radnici su socijalističkom taboru, smatra on, počeli pristupati zbog socijalističkog stava o nužnosti propasti kapitalizma i formiranja socijalističkog društva. On ovu pojavu smatra pozitivnom samo utoliko što će ona imati značajnog utjecaja na ispravljanje grešaka koje je stvorila liberalna faza kapitalizma, čime će nestati i uzroci koji su doveli do nastanka socijalističkog učenja. Na taj će način, smatra on, socijalistička stranka postati u sve većoj mjeri građanska, doduše radikalna, ali ipak "buržoazijska". Odbacujući socijalističko učenje Milobar odbacuje i stav o radu kao jedinom fakoru proizvodnje, kao i princip "svakom prema potrebama..." jer su ekonomska dobra ograničena. "Samo izabrani duhovi nalaze ugodnosti u radu radi njega samoga; druge goni na rad kakav interes, a masu samo ljuta potreba. A što bi masu gonilo na rad u socijalističkoj državi gdje bi joj obstanak bio zajamčen? Sila? A gdje je onda sloboda? Dakle sila ovdje, nesloboda ondje, a državni utjecaj i u najskrovitijem kutiću obiteljskog ognjišta — eto vam socijalističke države."⁹ Zaključujući analizu socijalističkog učenja i razmatranje odnosa između rada i kapitala Milobar ističe da antagonizam između rada i kapitala najvećim dijelom potiče iz umjetno stvorenih izvora, a manji dio je rezultat prirodnih uzroka. Za prirodne uzroke ovog antagonizma on vjeruje da neće nikada nestati, pa čak i u slučaju da država ima funkciju poduzetnika. U kontekstu odnosa između radnika i kapitalista Milobar se bavi i Marksovom teorijom. Pri tome on odbacuje Marksov stav da je radnik proizvođač i ističe da je to poduzetnik, a da radnik može biti samo njegov pomoćnik. Pored toga, on smatra da je Marks glavni krivac za postojeći antagonizam između proletarijata i buržoazije.

8. Isto, str. 191.

9. Isto, str. 196.

7. Isto, str. 109.

Ukupno uzevši ekonomisti pripadnici historijske škole političke ekonomije ostavili su najdublji trag u hrvatskoj građanskoj ekonomskoj misli prije prvog svjetskog rata, ali i u jugoslavenskoj ekonomskoj misli do tridesetih godina ovog stoljeća. Analiza mjera ekonomske politike¹⁰ u jugoslavenskim zemljama do prvog i u Jugoslaviji između dva svjetska rata pokazuje da su one, s malim iznimkama, primjenjivane po receptu ove škole ekonomske misli. U okviru ovog pravca ekonomske misli nesumnjivo je najdublji trag u Hrvatskoj ostavio Blaž Lorković koji je i Franu Milobaru predstavljao uzor. Ovo je vidljivo iz određenih Milobarovih teorijskih opredjeljenja ali isto tako i u njegovoj knjizi "Život i djela dr. Blaža Lorkovića", Dionička

tiskara, Zagreb 1893. Promatra li se cjelokupan rad Frana Milobara vidljivo je da se on ne odlikuje osobenom originalnošću stavova. Sva njegova nastojanja bila su usmjerena na razvoj kapitalizma u Hrvatskoj u čemu je vrlo veliku ulogu pridavao državnoj intervenciji i to posebno u oblasti financija i zaštitnoj carinskoj politici. Imajući u vidu cjelokupnu aktivnost Frana Milobara može se reći da je on jedan od najistaknutijih hrvatskih ekonomista prije Prvog svjetskog rata.

10. L. Pejić: "Razvoj ekonomske misli u jugoslavenskim zemljama do prvog i u Jugoslaviji između dva svjetska rata", Savremena administracija, Beograd 1986. str. 104.

LITERATURA:

1. *Milobar, F.*, Život i djela dr. Blaža Lorkovića, Dionička tiskara, Zagreb 1893.

2. *Milobar, F.*, Izabrana poglavlja iz narodnog gospodarstva, I. svezak, opći dio, Matica Hrvatska, Zagreb 1903.

3. *Milobar, F.*, Izabrana poglavlja iz narodnog gospodarstva, II. svezak posebni (praktički) dio, Matica Hrvatska, Zagreb 1903.

4. *Milobar, F.*, Financijalna znanost, skripta, Zagreb 1919.

5. *Pejić, L.*, Razvoj ekonomske misli u Jugoslaviji do drugog svjetskog rata, doktorska disertacija, III. dio, Ekonomski fakultet, Beograd 1976.

6. *Pejić, L.*, Razvoj ekonomske misli u jugoslavenskim zemljama do prvog i u Jugoslaviji između dva svjetska rata, Savremena administracija, Beograd 1986.

7. *Polovina, S.*, Dr. Blaž Lorković i njegovo djelo, Ekonomski vjesnik, 2/1988.

8. *Vrbanić, J.*, Kratka uputa u narodno gospodarstvo, Tisak Dioničke tiskare, Zagreb 1902.

Dušan Bobera,

Summary

THE ECONOMIC VIEWS OF Dr. FRAN MILOBAR

This paper explains the economic views of Dr. Fran Milobar, who is together with Blaž Lorković, an eminent Croatian economist. He belongs to the historic school of political economy from before the First World War. Since this school of economic thought had a strong effect on the economic thought of that period, the most important authors of this school in Croatia before the First World War are mentioned.